

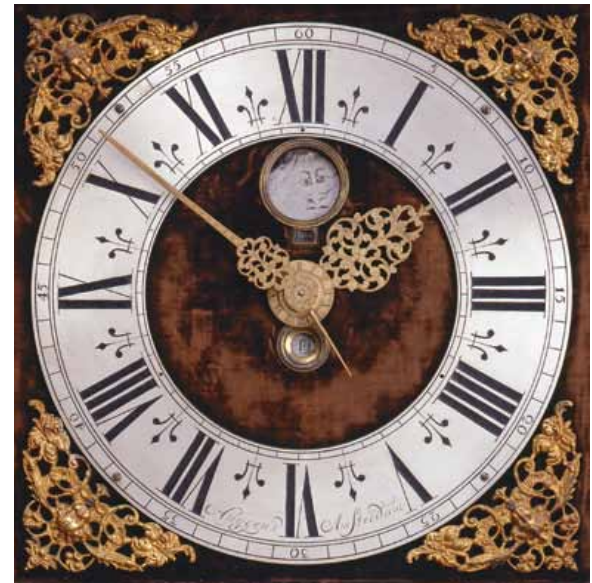
Museum van het
Nederlandse Uurwerk
Zaandam (Zaanse Schans)

Staande klok

Steven Huijgens (werkzaam te Amsterdam vanaf
ca. 1679-1720 Amsterdam)

ca. 1685. Eikenhouten kast met notenhout belijmd, H 229 cm, B 50 cm, D 32,5 cm
Gesigeneerd op de cijferring: *Huijgens Amsterdam*
Herkomst: Particuliere collectie Nederland (2009)

Als men aan klokken denkt, komt al snel de naam van Christiaan Huygens naar boven, die bekend werd als de uitvinder van het slingeruurwerk. De staande klok die onlangs door het Museum van het Nederlandse Uurwerk werd verworven, is gesigeneerd *Huijgens Amsterdam*. De maker is echter niet Christiaan, maar Steven Huijgens, voor zover bekend geen familie van de beroemde geleerde. Deze Amsterdamse klokkenmaker stond aan de basis van de bloeiperiode van de Nederlandse klokkenproductie. Dankzij steun van een aantal stichtingen en fondsen, waaronder de Vereniging Rembrandt, prijkt sinds kort een vroeg exemplaar van zijn hand in het Museum van het Nederlandse Uurwerk.

De productie van klokken en onderdelen daarvan in Holland werd in het laatste kwart van de 17de eeuw gedomineerd door Engelse klokkenmakers. Al vóór de *Glorious Revolution* (1688), de machtsovername van stadhouder Willem III en Mary Stuart als koning en koningin van Engeland, Schotland en Ierland, bestond er intensief contact op dit gebied tussen vaklieden uit beide landen. Tal van Engelse klokkenmakers vestigden zich in Holland, zoals Ahasuerus Fromenteel, die in het begin van de jaren tachtig van de 17de eeuw neerstreek in Amsterdam, waar hij in nauwe samenwerking met zijn familie in Londen een bloeiend bedrijf opzette. Ook andere klokkenmakers maakten de oversteek, zoals Ahasuerus' broer John, Joseph Norris, Christopher Clarke en Joseph Story. Het is niet helemaal duidelijk wat deze Engelsen naar Amsterdam dreef, maar het heeft wellicht te maken met het feit dat er in Londen veel meer klokkenmakers waren dan in Amsterdam en dat men daar op technisch gebied verder was, wat hen goede kansen bood in de Noordelijke Nederlanden.

'STADSHORLOGIEMAKER'

Slechts een paar Nederlandse specialisten waren in deze beginperiode van de ontwikkeling van de staande klok in staat om de Engelsen enige concurrentie te bieden. Een van hen was Steven Huijgens. Deze Huijgens, wiens geboortedatum niet bekend is, werd vermoedelijk geboren te Bennekom. Rond 1679 vestigde hij in

Voor de verwerving heeft het Museum van het Nederlandse Uurwerk steun gekregen van de volgende fondsen: de Mondriaan Stichting, de Vereniging Rembrandt, het SNS REAAL Fonds, de M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, de Janivo Stichting en het Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds.

Amsterdam, waar hij zich ontwikkelde tot een zeer verdienstelijke klokkenmaker. Hij adverteerde in 1697 met staande klokken die 'een heel jaer lopen sonder opwinden en die slaen heel uren en half uren voluyt'. Van 1704 tot zijn dood in 1720 was hij 'Stadshorlogiemaker' van Amsterdam. Met Pieter Klock en de Engelsen Ahasuerus Fromanteel en Joseph Norris behoorde hij tot de eerste makers van staande klokken in Holland. Ondanks de aanwezigheid van de Engelse klokkenmakers is er vrijwel onmiddellijk sprake van Nederlandse invloed op het uiterlijk van de in Amsterdam geproduceerde

klokken. Kenmerkende details zijn onder meer de fluwelen wijzerplaat en het snijwerk aan de kast.

Er zijn niet veel klokken van Steven Huijgens bewaard gebleven. Het recent verworven exemplaar is vroeg te dateren. De klok toont niet alleen het destijds voor Nederland gebruikelijke fluweel op de wijzerplaat, maar ook is de constructie van het uurwerk nog volledig gebaseerd op die van de stoelklok. Daarbij is dit uurwerk van een dusdanige kwaliteit, dat het door het gebruik van extra grote tandwielen in tegenstelling tot de meeste staande klokken niet één, maar zelfs zes weken loopt. Ook zijn de tandwielen veel dunner dan bij vergelijkbare stoelklokuurwerken uit deze periode. Dunne tandwielen duiden, anders dan men zou verwachten, in dit geval op kwaliteit, want zij geven minder wrijving en daardoor ontstaat er minder slijtage. Het kooivormige frame daarentegen is zeer zwaar uitgevoerd met getorste pilaren en een dubbele bovenplaat om de gewenste stijfheid te krijgen. De vergulde wijzers zijn karakteristiek voor de met fluweel overtrokken wijzerplaten.

De kast van deze klok is eveneens een typisch Nederlands of, nog beter, Amsterdams model, want het was hier dat zij voor het eerst werd voorzien van een kap met uitgebreid snijwerk. Deze rijke uitvoering werd kennelijk zo gewaardeerd dat men dit model tot in het begin van de 18de eeuw bleef produceren. Oorspronkelijk had deze kast een zogenaamde *rising hood*. Dit betekent dat er geen deurtje in de kap zat, maar dat men voor alle handelingen aan het uurwerk de kap omhoog schoof om bij de wijzerplaat te kunnen. Bij dit exemplaar is dit op een later tijdstip veranderd, vermoedelijk in het begin van de 18de eeuw.

In de 18de eeuw zou de staande klok zich ontwikkelen tot het algemeen bekende 'Amsterdams staand horloge'. De in 2009 verworven klok van Steven Huijgens staat duidelijk aan de wieg van dit proces en is daarmee een belangrijke aanwinst voor het museum♦

Michiel van Hees

Bestuurslid Museum van het Nederlandse Uurwerk

Literatuur

J.L. Sellink, *Dutch Antique Domestic Clocks*, Leiden 1973

J. Zeeman, *De Nederlandse staande klok*, Zwolle 1996 (2e herz. editie, 1e editie Assen 1977)

H. van den Ende e.a., *Huygens' Legacy. The golden age of the pendulum clock*, cat. tent. Apeldoorn (Paleis Het Loo) 2004 (zie cat. nr. 67 voor de klok van Huijgens)